

Inventarul tristeții

Despre o dare – lirică – de seamă din „pușcăria cotidiană”

Adrian Rezuș

équivalences
cahiers
Nijmegen
2015

*Sunt convins, tu te-ai născut pe altă planetă
În spatele blocului tău nu cresc golani
Vecinii tăi cultivă pisici birmaneze și nuferi [...]
(Ilinca Bernea Periferia ta)*

„Realitatea” și lumea

O știm deja, de-o bună bucată de vreme: pentru Ilinca Bernea¹, „realitatea” este „un caz particular al ficțiunii” (Alter ego):

De ce te temi, de cine fugi în așa zisa realitate?
Acolo ești mai singură decât în orice univers particular al imaginarului
(Demonii rațiunii).

Este „încăperea asta îngustă pe care tu o numești, hilar, realitate” (Demonii rațiunii). Unul din defectele „realității” constă în aceea că „e lipsită de mistere” (Demonii rațiunii). „Realitatea” este, de fapt, „un uriaș carusel” (Efectul de fluture), un inventar al dezolării, bîntuit de apocalipsă (Apocalypsis²). În fine, vorba vine, „realitate”; în fond, „locuim [...] [toți] în infern” (Copil cuminte).

Lumea (un alt nume al „realității”) „[este] neantul care ne împresoară, / [cu] ghețuri veșnice, / ceva mai înspăimântător decât focurile infernului, / [cu] frig. . .” „[este] pușcăria cotidiană / cadavrul pe care îl adăpam cu sufletele noastre” (Demonii rațiunii). „Subiectul liric” (aici: Ea, Poeta, îndeobște Iubită) este prizonier în lume, lumea fiind un spațiu concentraționar în care „[e]a e captivă[,] într-o grădină înconjurată cu sârmă ghimpată” (Poveste de toamnă). Lumea ne domină ca indivizi, „ne ține în fălci și ne mestecă lent” (Metamorfoze). Lumea („reală”) este, de altfel, un *show factice* (Reality show). *Accidente mundane* rod lumea pe dinlăuntru ei. Printre *molimele lumii*, cele care o rod pe dinlăuntru, se numără *libertatea* (Efectul de fluture) și *tineretea*, ori *întinerirea* [cea a unchiului, de pildă, pentru care timpul curge invers] (Molima), deși, între noi fie vorba, cu lumea s-ar mai petrece și alte metamorfoze (v. Metamorfoze). O prezență rară în lume ar fi *compasiunea* (Poveste de toamnă etc.).

Populația lumii este felurită.

Avem mai întâi *sufletele*: lumea este „populată de un ocean de suflete” (Vei fi în stare?); mai exact spus, lumea e un „abator de suflete” (La abatorul de suflete). „Sufletele sunt [îndeobște] neprihănite, mintea e cea care le pervertește” (Demonii rațiunii; v. și Acolo unde se topesc sufletele).

În al doilea rînd ar fi *îngerii*. Cartea Ilincă Bernea e plină de îngeri (Reality show, Vei fi în stare?, Bufon de curte, Periferia ta, La abatorul de suflete, Demonii rațiunii, Prima întâlnire, Gustul ploii, Sala de tortură etc.). Îngerii sînt, și ei, de mai multe feluri: cei care vor să stea (să locuiască definitiv ori

¹Ilinca Bernea **Tratat de estetică a durerii** (versuri), équivalences, Nijmegen 2015 [poèmes], ediția a doua, revizuită. [Ediția I-a: Dacia, Cluj-Napoca 2010.]

²De bună-seamă, apocalipsa aceea cu poze, *Apocalypsis cum figuris* (1498), a lui Albrecht Dürer...

doar să adaste, o vreme, în lume, în calitate de... *Gastarbeiter*, cumva) „mătură umbre” (Vei fi în stare?) și, din cînd în cînd, „ridică gunoiul” (Prima întîlnire), (deși, alteori, raporturile se inversează și gunoierii – profesioniștii – sînt cei care vin să „ridice” îngerii, precum, de exemplu, în Prima întîlnire), „spală vase, mătură, curăță cartofi, cântă prin metrouri *Life is fun*” (Reality show). Unii sînt prieteni cu bufonul (de curte):

Noaptea, fugeam din circ și mă duceam la înger
Mă luau cu ei – treceam printr-o ușă fără ieșire
(Bufon de curte),

alții sînt duși la circ și puși în cușcă printre câini:

Odată le-am adus chiar un înger – să se obișnuiască
Ce s-a mai bucurat, săracu', că-l iau cu mine și că-l duc la circ
Pregătisem un număr senzațional
Urma să ne dăm amândoi în spectacol

Dar eu eram bufon, mi-era îngăduită nebunia
Era era doar un prăpădit de înger

L-au pus în cușcă printre câini
L-au crezut sfâșiat și mort
Doar eu am văzut careta fantomă care a venit și l-a luat
Și apa vie din ploapele câinilor
Doar eu am auzit în loc de lătrat înfioratul lor scâncet...
(Bufon de curte),

alții apar în ipostaze mai puțin anodine, terorizînd, de pildă, cîte-o Iubită care zace captivă în celula răbdării:

Din celula răbdării
În care zac captivă
Terorizată de înger...
(Celula răbdării),

alții se îmbată, pur și simplu, *in corpore*, prin baruri:

o armată de înger beți într-un bar. (Profeție de toamnă)

În sfîrșit, unii – alții – sînt *heruvimi*. (Periferia ta) Ar fi de notat și faptul că *îngerul interior* (o speță mai aparte) poate fi pacient, poate avea pasiuni și chiar apetențe cognitive. În genere,

[...] îngerul devine tot mai vioi cu fiecare păcat recunoscut
(Sala de tortură);

Car în cărcă îngerul bolnav, ajută-mă
E rănit, abia mai răsufală, ajută-mă
Are temperatură mare
Numai noi doi îl putem vindeca altfel moare
Dar tu treci mai departe ca și cum n-ai realiza că exist
Îngerul e în comă mă văd nevoită să-mi denunț păcatele
Să recunosc pe șleau că te-am inventat până în cele mai mici amănunte
Că ți-am atribuit sufletul altcuiva...

Trebuie să-mi mărturisesc prăpastia dintre noi
 Să dau ochii cu cruzimile tale, să-ți măsoz nepăsarea în ani lumină
 Să mă lepăd de tine
 Îngerul dă semne că-și revine, scutură din urechi, sughiță
 Încerc să mă țin tare, să rostesc adevărul
 I-am jupuit îngerului chipul și ți l-am cusut ție pe față
 I-am smuls inima și ți-am pus-o ție în piept
 Recunosc...
 (Sala de tortură)

Un subiect aparte ar fi *Îngerii și femeile*. E că, în „abator” (cel de suflete) există „armate de femei care se pregătesc să devină îngeri” (La abatorul de suflete). De regulă, însă, lucrurile stau invers: îngerul este cel care devine femeie (ceea ce n-ar fi, la drept vorbind, tocmai o de-decădere). În treacăt fie vorba, El (Iubitul) are, *de facto*, și el, un rost angelic (acela de *înger păzitor*):

Treaba ta e să fii îngerul meu
 Să-mi descânți cu lacrimile tale nostalgiile
 Să împlânzești furtunile, să mă ghidezi printre spaime,
 Să îmi presari iarba fiarelor peste răni...
 (Demonii rațiunii).

Pe lângă suflete și îngeri, mai există pe lume și *dictatorii* (care cred, toți, în fericire; Angst), *tortionarii*, *mincinoșii*, *violatorii*³, *călăii*, (există și *călăul din noi*; Angst), *Doamna inchizitoare* (Copil cuminte), și, mai cu seamă, *misionarii rațiunii* „care flutură prin piețe sfintele moaște ale științei” (Demonii rațiunii).

Pe de altă parte, ar mai exista, în aceeași lume, și *victimele* celor de mai sus, „fințe ucise, torturate, strivite”, „damnații, tatuati cu un număr pe frunte”, „proscriși, păgânii, ereticii care au îndrăznit să sfideze / Dumnezeul Putere” (Angst). Aceasta este o sub-categorie vastă, în care am putea include *femeile*, „arse pe rugurile funerare ale soților stăpâni” ori „violat / în numele Dumnezeului Fal-lus” (Angst), *copiii* „chinuiți, mutilați, întemnițați / În numele Dumnezeului Supunere” (Angst) ori „cei torturați de părinți / În sălile de clasă ale Utopiei în sălile de așteptare a miracolului” (Copilul nimănu) și *vrăjitoarele*, „schingiuite în numele Dumnezeului Iubire” (Angst). Ar mai fi și *bolnavii* – un convoi –

[care] se zbat ca într-un năvod în logici de beton și de oțel,
 dintre cele mai lugubre, confecționate în serie
 S-ar putea chinui așa mii de ani
 Dacă durerea nu ar deveni insuportabilă...
 (Demonii rațiunii)

și, apoi, toate „cârdurile [acelea] de rătăciți și înecați” (Demonii rațiunii), „cetele de proscriși [care] execută salturi mortale” (Erezie în nobody’s land), „armatele de orbi care mai de care mai iluminați” (Demonii rațiunii), ocnașii (Ocnașii singurătății). Locul (natural) de rezidență al ocnașilor este, de bună seamă, închisoarea („celula numărul 2037” se află „unde va într-o pușcărie de la miazăzi”; Erezie în nobody’s land). Uneltele tipice ale torturii sînt *cămășile de forță* (Copil cuminte), deși ar mai fi și altele, mai subtile. Dintre locuitorii lumii acesteia,

³A *propos*, „Și tortionarii plâng / Și mincinoșii / Și violatorii” (Anatemă).

zisă „realitate”, n-ar fi de uitat nici *bufonii* (Bufon de curte, Periferia ta, Profetie de toamnă) care, dacă nu sînt „de curte” (Bufon de curte) ori „ai lui Dumnezeu” (Periferia ta) – specii privilegiate, s-ar zice –, atunci sînt „deportați la ospiciu” (Periferia ta). *Shakespeare, juste de passage* prin lumea aceasta, e „versificator de poeme”, e „vântul alb care umfla perdeaua” (Ocnașii singurătății), la fel de pasager ca și personajele lui, celebre, Romeo și Julieta (Another dream) și Hamlet (Periferia ta). Unul din *locurile tipice* (în lume) ar fi *camera obscura* (Camera obscură, Reversul medaliei, Poveste de toamnă) „dintre viață și moarte” (Poveste de toamnă). *Caracteristica generică a lumii* este „ura față de mistere” (Demonii rațiunii). *Evaziunea*, ieșirea din lume (Reversul medaliei) este o iluzie – „să ne înțelegem: Nu există refugii” (Angst) –, „jocul de-a absolutul [e] iluzia evadării din lume” (Angst). *À propos de „absolut”*, reproșul Ei peren, făcut Lui (reproș *pour ainsi dire*, căci ar putea fi și o banală observație „obiectivă”) ar fi acela că:

Până la capătul eternității
Ție ți-a plăcut să de joci cu absolutul
(Anatemă).

Leacuri împotriva lumii n-ar fi mai deloc. Ar fi, poate, unul ori două, precum cel *împotriva amintirii* (v. istoria unchiului care întinerește, în Molima) ori exiliul pe alte *planete*; de pildă, pe „planeta aceea îndepărtată [care uneori] devine aidoma cu pământul” (Poveste de toamnă) ori, poate,

[pe o cu totul] altă planetă [aceea din]
spatele blocului tău [unde] nu cresc golani [căci]
Vecinii tăi cultivă pisici birmaneze și nuferi [...]
(Alter ego)

Iubirea

Iubirea – ori *dragostea*, pe nume de consânzeană (Camera obscură, Reversul medaliei, Clepsidra lumii, ciclul: Orfană de dragostea ta etc.) – e cu dihotomie pe lumea aceasta. *Dragostea mundană* este un „lagăr de concentrare” (La abatorul de suflete), în timp ce aceea *autentică* e „vis” (Clepsidra lumii). De fapt, „iubirea n-are nici o legătură cu realismul” (Demonii rațiunii), iubirea adevărată este un joc de la egal la egal, fără victimă și călău:

Din punctul meu de vedere suntem egali
Și tocmai de aceea o să te las pe tine să învingi
În jocul nostru n-au ce căuta victima și călăul
(Remiză),

precum într-o curioasă partidă de șah, în care El „deschide” cu Regele și Ea – „ca de obicei” – cu Nebunul. Rezultă un fel de remiză; una eternă, ca toate remizele:

[...] Nu e cazul să te simți vinovat
Nici măcar pentru că încerci să trișezi
La o partidă de șah

În care tu deschizi cu regele
 Eu, ca de-obicei cu nebunul
 Și întotdeauna iese remiză.
 (Remiză).

În această lume, iubirea are *dimensiuni cognitive*:

Tu nu știi nimic [îi spune Ea Lui], eu știu totul
 Iubirea mea te cunoaște, tu habar n-ai cine ești
 (Greva foamei)

și, împotriva lui Aristot și a tuturor pătratelor logice, „[c]ontrariul iubirii nu e ura[,] e indiferența” (Greva foamei). Ar mai fi de notat, în trecut, și faptul că *iubirile ratate îmbogățesc*:

Măine vom fi mai străini cu o zi
 Peste o lună zâmbetul meu ți se va șterge din minte
 În locul lui va rămâne doar o pată alburie...
 Peste un an vom bea bere împreună vom fi tovarăși
 Ne vom împărtași unul altuia bărbătește
 Vom sărbători împreună înfrângerea femeii din mine
 Vom fi mai bogați cu o iubire ratată...
 (Prima întâlnire)

El, Iubitul (Erezie în nobody's land, Periferia ta, Copil cuminte, Demonii rațiunii, Ocașii singurătății, Celula răbdării, Remiză, Poem fără mine) e un locuitor mai aparte al lumii: „[f]rumusețea Lui [fizică] [este] singurul lucru adevărat” [pe lume], „ironia Lui are licăriri albastre” (Ocașii singurătății, Poem fără mine), și „în ochii Lui se oglindea [odinioară] pământul” (Rugă fără har). Pentru Ea, El înseamnă „acasă”:

Imaginea ta a rămas unicul meu adăpost,
 Tu însemni acasă și sunt *homeless*
 (Poem fără mine).

Cîteodată, El e

[...] becul care arde cu disperare
 Și nu se mai stinge
 Umbra din umbră
 Din celula răbdării
 În care zac captivă [spune Ea]
 Terorizată de îngeri...
 (Celula răbdării)

Despre *degradarea Lui în lume* (Copil cuminte, etc.) s-ar putea scrie romane:

Iubirea ta perfect adaptată la deșertul ăsta cu patru pereți
 Ciuntită cât să încapă în pușcăria cotidiană
 Era cadavrul pe care îl adăpam cu sufletele noastre
 (Demonii rațiunii).

De fapt, *Ea, Iubita / Poeta*

[este] un bun fabricant de nostalgii
 Și simt[e] nevoia să inventez[e] pentru [Iubitul Ei] alfabete
 (Remiză)

și, ca mai orișice Iubită, Ea ar fi în stare de orice umilință demn-cenușărească:

Lovește-mă, insultă-mă, umilește-mă numai nu mă lăsa fără tine
 Nu mă părăsi în mijlocul mocirlei care mi se scurge în oase
 Nu mă lăsa pradă griului redevenit gri sub cerul învinețit de frig
 Rămâi în sângele meu... prefer să-mi zdrelesc tâmpile în absența ta
 Să mă las schingiuită de dor decât să petrec viața într-un cuib de îngeri străini
 Nu mă lăsa orfană de privirea ta, de gustul răsului tău...
 Prefer să mă muște buzele tale decât să mă sărute zeii
 Te implor
 Lasă-mă să-ți ador umbra
 Să-ți ling cruzimile
 Să-ți sărut mâinile cu care ai mângâiat alte femei
 Să-ți strâng gunoiul
 Lasă-mă să fiu Cenușăreasa ta
 Nu mă forța să mă mărit cu prințul...
 (Cenușăreasa)

Cît despre ingredientele uzuale ale iubirii, *pasiunea* „e o armă letală, te-am prevenit” [!] (Anatema), iar *fericirea* [în dragoste] e „doar cealaltă față a disperării”, obișnuiește să[-și] spună Ea, ca să își facă curaj... (Exil).

Durerea

Durerea este o constantă – corelat fenomenologic – a lumii acestei (Angst, Demonii rațiunii):

Durerea lumii se întoarce împotriva noastră ca un bumerang
 Oricât de departe am fugi, oricât de adânc ne-am îngropa mințile în tăcere sau
 îndurare
 Vântul va desena în nisip chipul victimelor
 Plânsul lor va răzbate prin ziduri
 Sângele lor ne va inunda casele...
 (Angst),

iar cea etalată în timp – numele ei este *suferința* – e doar „o mașină de spălat păcate” (Anatema). *Durerea* are două însoțitoare fidele: *tristețea* și *singurătatea*. *Tristețea*, factor comun al tuturor lucrurilor de pe lumea aceasta, trece aproape neobservată. În schimb, *singurătatea* este „mai frumoasă decât iubirea” (Anatema) și Ea, Poeta – îndeobște Iubita Lui – e „compatibilă” doar cu singurătatea (Metamorfoze), după care tînjește:

Să-ți strecori umbra în singurătatea mea
 (Poveste de toamnă)
 [D]orul de singurătate [e dor] ca de un suflet pereche
 (Reversul medaliei).

Singurătatea „poartă nume de hulă” pe lume (La abatorul de suflete)

[și] între singurătatea de ieri și singurătatea de mâine
 mărșăluiesc fantomele dorinței
 (Neîntâmpelatele vieți).

Solitudinea [în dragoste] nu e etimologică, la singular, ci e divizibilă (prin doi):
 Iubita poartă trena singurătății Lui, fără să-I ceară drepturi de autor:

[. . .] o să-mi ceri socoteală că mi-am permis
 Să respir în numele tău
 Să mă scald în sudorea viselor tale
 Să-ți port trena singurătății
 Fără să-ți cer drepturi de autor
 (Remiză)

(V. și Ocnașii singurătății.)

Spații de evaziune

Acestea ar fi relativ puține, precum *muzica* (Atee, Lecție de muzică, Uită):
 leac și uter (Atee) – simfonia a șaptea a lui Dvořák e un vis solar, de libertate:

Mă bucur de soare, de libertate...
 Ascult simfonia a șaptea a lui Dvořák și nu mă gândesc la tine
 (Vacanță) –,

visul

Înainte să adormim de tot și să visăm fiecare în legea lui
 Un vis în care dăm foc cerului.
 (Erezie în nobody's land)

ori *toamna* (Poveste de toamnă, Acolo unde se topesc sufletele, Secvențe de
 toamnă, Profetie de toamnă):

„[E]xista o țară de toamnă, pe un alt continent”
 (Poveste. . .)

iar acolo unde se topesc sufletele,

cerul bolborosea ceva în limba toamnei
 (Acolo unde se topesc sufletele).

Poeții

Despre *poeți* n-ar fi prea multe de spus, căci se impune, în chip imperativ,
 eradicarea lor (Cum să ucizi poetul). În lumea aceasta – „realitate” –, ar exista,
 însă, și soluții alternative, integratoare și mai puțin radicale. Cu efect net-
 productiv:

Poeții urmează cursuri de reorientare profesională
 Unii dintre ei ajung hingheri, alții devin contabili sau avocați
 Dar nu mai suferă [căci]
 Conștiința lor a fost eliberată de povara sufletului
 Și pot fi în sfârșit utili societății
 (Reality show).

Pauze de respirație

Tratatul despre durere este presărat cu *pauze de respirație*: cu *intermezzi* la reflexiv (mai ales despre El și despre iubire):

Mă adresez ție mereu într-o limbă interioară pe care o descopăr și eu, uimită,
ca fiind cea mai a mea dintre toate posibile...

Trupul tău eteric încă mă atinge mai aievea decât orice prezență
Suntem singurele două exemplare din specia noastră
Nu avem de ales decât neantul

și cu exchize *pasteluri* rimate, pur vizuale ori elegiace (Rime nocturne):

Valuri de vin au adormit lumina
Blândețea zilei moțâie prin ganguri
Poemelor mai vechi le-am tras cortina
Și-acum se leagănă pieziș prin ștranguri

Gânduri mucegăite trec prin casă
Cu goale tăvi în mână ca la un bălci secret
Iar eu vopsesc cuvinte-n metafore de rasă
Și cu veninul lunii le ung pe rând, discret

Azi n-am să scriu azi n-am să mă mai cațăr
Pe scara vorbelor până-amețesc de frică
Stiloul e prea rece ca să pară
O lumânare-n mâna asta mică...
(Natură moartă cu poem)

*

Mă uit la apă, vântul mișcă lumea
Cumva e primăvară și e bine
Nălucile, copacii se ridică
Mă uit în apă și te văd pe tine
Oglinzile-au murit, noi am rămas
Cumva e toamnă și cumva e rece
În nori sau și mai sus a stat un ceas
Noi doi stăm nemișcați, pământul trece.
(Peisaj cu oglinzi)

*

Case se scutură de ziduri
Cuvintele de nimbul vocii
Pe cer lumina face riduri
Eu nu mă văd tu nu te vezi
Secure sfâșiind secure
Și râdem cast unul de altul
Orfani de frunze și de fluturi
Ca doi copaci într-o pădure
Ca două pașnice oglinzi
Mimându-și stinsele săruturi.
(Eclipsa)

*

Plagiind un *intermezzo* de-al Poetei, *Tratatul de estetică a durerii* se citește ca „un text magic din care s-au șters anumite litere”...

Cuprins

„Realitatea” și lumea	2
Iubirea	5
Durerea	7
Spații de evaziune	8
Poeții	8
Pauze de respirație	9